

Доповіді пленарного засідання

Аксіосфера маргінальних періодів

Анатолій КУЗНЕЦОВ, доктор філос. наук, проф.,

Андрій СВЯЦУК, канд. філос. наук, доц.

Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Філософські дискурси початку поточного століття відзначені зацікавленістю маргінальними явищами, сфера дослідження яких вже давно не обмежується дескриптивним контекстом етносоціальних процесів. Предметом наших досліджень у цих тезах є насамперед аксіологічні підстави маргінального. Тут під маргінальністю ми розумітимемо соціокультурний феномен, який характеризує стан суспільства в умовах розпаду аксіосфери, що раніше домінувала, і, одночасно, в умовах формування нової системи способів реалізації цінностей і форм їх презентації в соціокультурній реальності.

Сьогодні, у зв'язку з соціально-політичними процесами, що відбуваються в нашому суспільстві, що характеризуються, з одного боку, десакралізацією всіх форм культури, а з іншого – становленням формотворчої, загальнотеоретичної та методологічної парадигми розвитку національної культури, ми всі, у системі нашого суспільства, ідентифіковані як маргінали – суб'єкти, покинуті між двома культурами, що відмирає і зароджується: «... ні традиційне, ні те, що йде на зміну, не володіють стійким становищем».

Саме звідси виникає необхідність якісного, інтегрального визначення маргінальності, що набула статусу загальнокультурної проблеми. Осмислення маргінальності – питання існування та виживання, зокрема української культури, тим більше що практика сучасного життя дозволяє адекватно розглянути об'єкт нашої філософської рефлексії в реальних умовах його розвитку.

Такі маргіналізації у соціальному розвитку досить типові, що можна судити з пошуком інваріантів розвитку світових систем: через негачії гесіодівського редуccionізму; «уповільненого суспільства» Платона; августинівської діалектики «града божого» та «града земного»; середньовічного християнського есхатологізму; теорії зміни суспільно-економічних формацій марксизму; антидіалектики шпенглерівських локальних цивілізацій; концепцій стадій економічного зростання до сучасних спроб на макросоціологічному рівні пояснити генезу та зростання світових систем.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, як нам здається, є вивчення аксіологічних засад маргінального періоду. Наявність цієї ідеї, по-перше, дозволяє досліджувати ціннісне поле співтовариства, супроводжуючи загальнотеоретичні висновки емпіричним матеріалом, накопиченим у сфері соціології; по-друге, є спробою спрогнозувати перспективи спрямованості культури нашого суспільства на постмаргінальний період, спираючись, зокрема, на аналіз окремих соціальних інститутів. Слід зазначити, що в нашому випадку йдеться не про дескрипцію маргінальності за деякими універсальними

критеріями, яка відтворює процес трансформації механізмів актуалізації та презентації цінностей.

Сфера інтересів аксіології охоплює досить широкий спектр питань: генезу та структуру цінностей; їх сутність та природу; диференціацію та класифікацію; зміст та збереження ієрархічної теоретичної моделі маргінальності. Йдеться про дослідження феномена маргінальності в межах нашого суспільства. Це передбачає звернення ціннісних систем; місце та роль цінностей у житті людини та соціуму і т.д.

Вивчення аксіологічних параметрів тієї чи іншої суспільства має на меті встановити, які цінності знаходять своє практичне втілення у той чи інший період. Незважаючи на концептуальну невизначеність у сфері аксіології, ми не будемо докладно зупинятися на ціннісній проблематиці. Це зумовлено тим, що в соціогуманітарному знанні приділяється досить велика увага цьому питанню, насамперед тому, що цінності виступають інтегративною основою як окремо взятого індивіда, так будь-якої маленької чи великої соціальної групи, культури, нації, людства загалом.

Ми визнаємо множинність підходів до проблеми цінності, а також множинність критеріїв оцінки явищ як цінності. Адже лише тоді, коли під час вирішення проблеми центральним моментом стає побудова моделі поняття, яке відтворює всю сукупність наявних дефініцій, і враховуються всі різноманітні приватні підходи до об'єкта рефлексії, відкривається можливість позитивного конструювання поняття.